דף נ"א

משנה

פדיון הבן בעבדים שטרות חוב והקדשות

אין פודים את הבכורות אלא בכסף ושווה כסף, ולא בעבדים, ולא בשטרות חוב, ולא בקרקעות, ולא בהקדשות. כתב לכהן שהוא חייב ליתן חמשה סלעים משום פדיון בנו, חייב ליתן לו ובנו אינו פדוי. לפיכך אם רצה הכהן ליתן לו במתנה רשאי, אבל אין לו תקנה אחרת[596]. המפריש פדיון בנו ואבד חייב באחריותו, שנאמר: "יִהְיֶה לְךָ" וְ"פָדֹה תִפְדֶּה אֵת בְּכוֹר הָאָדָם", התורה אמרה שהבכור יהיה פדוי כשיהיה לאהרן ובניו את הפדיון.

גמרא

המשנה שלא כרבי שא' שפודים בכל חוץ משטרות

אומרת הגמרא, משנתנו אינה כרבי. ששנינו בברייתא, רבי אומר בכל פודים בכור אדם, חוץ מהשטרות. רבי דורש ריבוים ומיעוטים, "וּפְדוּיָו מִבֶּן חֹדֶשׁ" ריבה כל דבר, "בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים" מיעט כסף ולא דבר אחר, "תִּפָּדֶה" ריבה, ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל, ומיעט שטרות, שאינם נחשבים ממון כלל. וחכמים דורשים בכלל ופרט וכלל, "וּפְדוּיָו מִבֶּן חֹדֶשׁ" הוא כלל, "בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים" פרט, "תִּפָּדֶה" חזר וכלל. כלל ופרט וכלל אין אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון, אף כל דבר המטלטל וגופו ממון. יצאו קרקעות שאין מטלטלין, עבדים שהוקשו לקרקעות, שטרות שאין גופם ממון.

ר"י בר"י א' רוצעים בכל דבר הניקח ביד רבי אומר בכלי של מתכת

שאל רבינא את מרימר, האם רבי דורש ריבוים ומיעוטים, הרי הוא דורש בכלל ופרט. כמו ששנינו בברייתא: "וְלָקַחְתָּ אֶת הַמַּרְצֵעַ וְנָתַתָּה בְאָזְנוֹ וּבַדֶּלֶת". "מַרְצֵעַ" אין לי אלא מרצע, מנין לרבות שרוצעים בסול, סירא, קוץ, מחט, מקדח, ומכתב, עט? תלמוד לומר "וְלָקַחְתָּ" לרבות כל דבר שנלקח ביד, דברי רבי יוסי ברבי יהודה. רבי אומר "מַרְצֵעַ" מה מרצע

596 בכתובות בריש הנושא (דף קב.) הביאוה לגבי מח' ר' יוחנן וריש לקיש בחייב אני לך מנה בשטר. ופירש רש"י כגון שכתב לו בשטר ונתן לו בפני עדים. ונח' ממה שנחשבת הודאה דאלימא מילתא בשטר אף על גב שלא א"ל אתם עדי. ור"ת מפרש כגון שבא לחייב עצמו באותו שטר אע"פ שאינו חייב לו כלום וצריך ליישב את כל הסוגיא ושם פירשתי. תוס'.

מיוחד של מתכת, אף כל של מתכת. וביארו שנחלקו בכללי הדרשות. רבי דורש כללים ופרטים, ולקחת "וְלָקַחְתָּ" כלל "מֵרְצֵעַ" פרט "וְנָתַתָּה בְאָזְנוֹ" חזר וכלל, מה הפרט מפורש של מתכת אף כל של מתכת. ורבי יוסי ברבי יהודה דורש ריבוים ומיעוטים, ריבה כל דבר ומיעט סם? עונה הגמרא, שבכל מקום רבי דורש כללים ופרטים. וכאן הוא דורש בריבוי ומיעוט, מפני ששני הכללים סמוכים זה לזה והפרט אחריהם.

בכ"מ שהכל' סמו' דור' בריבוי ומיעוט וחכ"א הט' פרט ביניהם ודונם בכו"פ

כמו ששנה התנא דבי רבי ישמעאל, "בַּמַּיִם" "בַּמַּיִם" שתי פעמים, כל מקום שנאמר שני כללים זה אצל זה ופרט אחריהם כמו "אֶת זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל אֲשֶׁר בַּמָּיִם כֹּל אֲשֶׁר לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת בַּמַּיִם בַּיַּמִּים וּבַנְּחָלִים אֹתָם תֹּאכֵלוּ" אין זה כלל ופרט אלא ריבה ומיעט[597]. וחכמים שדורשים בכלל ופרט וכלל, סוברים כמו שאמרו בארץ ישראל במערבא כל מקום שאתה מוצא שתי כללות הסמוכים זה לזה, הטל פרט ביניהם ודונם בכלל ופרט.

שואלת הגמרא, הרי פשוט שהאב אינו יכול לפדות את בנו בהקדשות שאינם שלו? עונה הגמרא, שהמשנה אומרת שהקדשות אינם נפדים בכל אלו, בעבדים שטרות וקרקעות[598].

עולא א' ד"ת בנו פדוי לכשיתן אינו פדוי גזירה שמא יא' פודים בשטר

אמר עולא, כתב לכהן שהוא חייב לו חמשה סלעים דבר תורה בנו פדוי לכשיתן, שהרי הוא נתן לכהן את הפדיון. וחכמים אמרו שבנו אינו פדוי גזירה שמא יאמרו שפודים בשטר[599] [600]. התנא שנה לפני רב נחמן בנו פדוי לכשיתן.

---

597 "אֶת זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל אֲשֶׁר בַּמַּיִם כֹּל אֲשֶׁר לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת" כלל שמשמע שבכל מים צריכים סנפיר וקשקשת. "בַּיַּמִּים וּבַנְּחָלִים" אֹתָם תֹּאכֵלוּ" פרט שמשמע שרק בדגים שגדלים בימים ובנחלים הנובעים צריכים סנפיר וקשקשת, ולא בגדלים במים מכונסים. ובכל מקום שהכללים סמוכים אינו כלל ופרט אלא מטילים את הפרט בין שני הכללים ודנים בריבוי ומיעוט וריבוי. רש"י.

598 בפסחים (דף לה:) ובהוזהב (ב"מ נד.) הביאו לגבי הקדש שחללו על גבי קרקע שאינן פדוים מהכ' "ונתן הכסף וקם לו". אבל אי אפשר לומר שלומדים משם שבת"כ בפרשת ואם בחקותי' דרשו מ"וכל ערכך יהיה בשקל הקדש" ולא חש שם להביא אלא חד מהמקראיות שכתוב בהם כסף בהקדש. וכן מצינו בכמה מקומות שאין מביא עיקר הדרשה בכל מקום. תוס'.

599 שמא יאמרו פודין בשטרות אפי' אין נותנים כלום או בשטר שיש לו על חבירו.

600 תימה שגם במשנה שנינו חייב ליתן לו ובנו אינו פדוי. ויש לדחות שאמר אינו פדוי עד שיתן לו, והמשנה באה להשמיע שאפילו זקפם עליו במלוה אינו כאילו קבלם הכהן וחזר והלוה לו, ואם מחלם הכהן אינו פדוי עד שיתן.תוס'.

ורב נחמן אמר לו ברייתא זו היא דברי רבי יוסי ברבי יהודה סתימתא, שברייתות ומשניות נשנו כדבריו בסתם, ויש אומרים זו דברי רבי אלעזר ברבי שמעון סתימתא. אבל חכמים אומרים שאין בנו פדוי. וההלכה היא שבנו אינו פדוי.

נתנו לי' כהנים בב"א בזה אחר זה יצא נטלו הכהן והחזיר יצא

למדנו במשנה שאם האב התחייב לכהן, אין בנו פדוי וחייב לכהן אלא שיכול לתת בחזרה. הגמרא אומרת שבמשנה שנינו את מה שחכמים אמרו שאם נתנו הניח חמישה סלעים לפני עשרה כהנים והלך לו, יצא. בזה אחר זה, שחלק להם, יצא. נטלו הכהן והחזירן לו יצא. וכך היה מנהגו של רבי טרפון שהיה נוטל את הפדיון ומחזירו לאב. וכששמעו חכמים בדבר, אמרו קיים זה הלכה זו. שואלת הגמרא, הלכה זו ותו לא? אלא קיים זה אף הלכה זו. רבי חנינא היה רגיל לקבל את הפדיון ולהחזירו. וכשראה את אותו האב שהיה הולך ובא לפניו, כדי שיחזיר לו את הפדיון. אמר לו אם לא גמרת בדעתך לתת נתינה גמורה אלא כדי שאחזירם לך עשית דבר רע[601], ולכן אין בנך פדוי[602] אם אחזירם[603].

מת לאחר ל' מת היורשים חייבים בפדיון לאחר מיתת האב

הגמרא שואלת, מנין לומדים מה ששנינו שהמפריש את פדיון בנו ואבד חייב באחריותו?. רבי שמעון בן לקיש אמר שלומדים גזירה שווה "ערך" "ערך" מערכין, שבשניהם חייב באחריותם עד שיבאו לידי גזבר או הכהן. רב דימי בשם רבי יונתן אמר שלומדים בגזירה שווה "ריקם" "ריקם" מעולת ראייה, לומר שחייב באחריות של עולת ראייה[604] כך חייב

601 לא גמרת ונתת מאומה, ועוד יש לפרש עשית דבר רע. ויש ספרים שלא כתוב בהו עבדת אלא מידעם ביש ותו לא, דבר רע הוא.תוס'.

602 לשון אחר אפילו לא אחזירם אין בנך פדוי.רש"י.

603 תוס' שואלים במה הדבר שונה ממתנה על מנת להחזיר שא' בקידושין (דף ו:) שבנו פדוילפי המסקנה שא' בכולהו קני?. וי"ל שרבי חנינא לא היה רוצה לזכות אלא במתנה גמורה. כדי שלא יהיה נראה ככהן המסייע בבית הגרנות. ואע"פ שאותו אדם נתן לו סתם כמו שפירש על מנת שיחזירו לו כיון שיש היכרא לדבר ואין זה דברים שבלב. וקצת תימה כיון שר' טרפון ור' חנינא היו מחזירים כל שעה נמצאו משחיתים ברית הלוי שיפסידו שאר כהנים שלא יתנו אלא להם מפני שהם רגילים להחזיר. וי"ל שאין הנותן יודע בשעה שנותן אם יחזירו לו ואינו נקרא שחתם ברית הלוי. ומה לנו במה שיחזיר לו את"כ וגם שמא לא היו מחזירים אלא לעניים ולא לאותם שהיו דומים להם לעשירים.תוס'.

604 שהרי עולת ראיה היא עליו חובה ולא גרעה מנדר שאם מתה או נגנבה חייב באחריותה דכמאן דטעין ליה אכתפיה דמי. ועוד שכ' "ולא יראו פני ריקם" מה עולת ראייה חייב באחריותה ואם מתה או נגנבה ולא פרע נמצא שנראה ריקם בעזרה. אבל "לא יראה" אינה ראית פנים ממש שהרי אינו מביאה בעזרה שהרי נותנה לכהן.והיינו אומרים שדי לו בהפרשה.

באחריות של פדיון הבן. הקשה רב פפא, הרי במשנה שנינו שלומדים שחייב באחריות של הפדיון מהכתוב "יִהְיֶה לְךָ" ו"פָּדֹה תִפְדֶּה אֵת בְּכוֹר הָאָדָם". האם צריכים להביא סיוע לכתוב מהכתוב? אלא אמר רב פפא שהטעם שחייב באחריותו הוא מהכתוב "יִהְיֶה לָךְ אַךְ פָּדֹה תִפְדֶּה". והשאלה היא על הרישא מת לאחר שלשים יום אף על פי שלא נתן יתן. מנין לנו שיש חיוב לתת את פדיון הבן לאחר מיתת האב?.

ואמר רבי שמעון בן לקיש, שלומדים בגזירה שווה ערך ערך מערכין שאם אמר ערכי עלי ומת היורשים חייבים לתת את ערכו. ואם אמר ערך פלוני עלי והנערך מת הנודר חייב לתת את הערך[605]. רב דימי אמר בשם רבי יונתן שלומדים בגזירה שווה "ריקם" "ריקם" מעולת ראיה, שבשהגיהם מוטל על היורשים להביא חובת אביהם שמת.

605 ולומדים זאת מהכ' במסכת ערכין ובתורת כהנים יכול אם אמר ערך פלוני עלי ומת יהא פטור ת"ל "יעריכנו" אפילו מת וכאן כשמת לאחר ל' נתחייב האב בפדיונו.רש"י.